Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2025/3996

2025 8 20

TARYBOS REKOMENDACIJA

2025 m. liepos 8 d.

dėl Portugalijos ekonominės, socialinės, užimtumo, struktūrinės ir biudžeto politikos

(C/2025/3996)

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 121 straipsnio 2 dalį ir 148 straipsnio 4 dalį,

atsižvelgdama į 2024 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2024/1263 dėl veiksmingo ekonominės politikos koordinavimo ir daugiašalės biudžeto priežiūros, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/97 ([1]), ypač į jo 3 straipsnio 3 dalį,

atsižvelgdama į Europos Komisijos rekomendaciją,

atsižvelgdama į Europos Parlamento rezoliucijas,

atsižvelgdama į Europos Vadovų Tarybos išvadas,

atsižvelgdama į Užimtumo komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Ekonomikos ir finansų komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Socialinės apsaugos komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Ekonominės politikos komiteto nuomonę,

kadangi:

Bendrosios nuostatos

(1) Reglamente (ES) 2024/1263, kuris įsigaliojo 2024 m. balandžio 30 d., nurodyti ekonomikos valdymo sistemos tikslai – skatinti patikimus bei tvarius viešuosius finansus, tvarų ir integracinį ekonomikos augimą ir atsparumą pasitelkiant reformas bei investicijas ir neleisti susidaryti perviršiniam valdžios sektoriaus deficitui. Reglamente nustatyta, kad Taryba ir Komisija, vadovaudamosi SESV nustatytais tikslais ir reikalavimais, Europos semestro kontekste vykdo daugiašalę priežiūrą. Europos semestro veikla apima visų pirma konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų rengimą ir įgyvendinimo priežiūrą. Be to, tuo reglamentu valstybės narės skatinamos prisiimti atsakomybę už fiskalinę politiką ir jame akcentuojamas vidutinės trukmės laikotarpis, taip pat veiksmingesnis bei nuoseklesnis vykdymo užtikrinimas. Kiekviena valstybė narė privalo Tarybai ir Komisijai pateikti nacionalinį vidutinės trukmės laikotarpio (priklausomai nuo nacionalinio teisėkūros ciklo trukmės, 4 arba 5 metų) fiskalinį struktūrinį planą, kuriame išdėstomi jos fiskaliniai, reformų ir investicijų įsipareigojimai. Tame plane nustatytas grynųjų išlaidų ([2]) planas turi atitikti reglamento reikalavimus, įskaitant reikalavimus užtikrinti, kad valdžios sektoriaus bendroji skola būtų pradėta patikimai mažinti arba ir toliau būtų patikimai mažinama ne vėliau kaip iki koregavimo laikotarpio pabaigos arba kad ji išliktų apdairaus lygio, t. y. mažesnė nei 60 % bendrojo vidaus produkto (BVP), ir kad per vidutinės trukmės laikotarpį valdžios sektoriaus deficitas būtų sumažintas ir nesiektų Sutartyje nustatytos 3 % BVP pamatinės vertės ir (arba) toks išliktų. Koregavimo laikotarpis gali būti pratęsiamas ne daugiau kaip trejais metais, jeigu valstybė narė įsipareigoja vykdyti atitinkamas reformas ir investicijas pagal reglamente nustatytus kriterijus;

([1]) OL L, 2024/1263, 2024 4 30, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.

([2]) Grynosios išlaidos, kaip apibrėžta Reglamento (ES) 2024/1263 2 straipsnio 2 punkte: grynosios išlaidos – valdžios sektoriaus išlaidos, atėmus: i) palūkanų išlaidas; ii) diskrecines pajamų priemones; iii) Sąjungos programų išlaidas, kurios visiškai atitinka pajamas iš Sąjungos fondų; iv) nacionalines išlaidas bendram Sąjungos finansuojamų programų finansavimui; v) bedarbio pašalpų išlaidų ciklinius elementus ir vi) vienkartines bei kitas laikinąsias priemones;

(2) 2021 m. vasario 19 d. įsigaliojo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/241 ([3]), kuriuo nustatyta Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (toliau – EGADP). Pagal EGADP valstybėms narėms teikiama finansinė parama reformoms ir investicijoms įgyvendinti, t. y. teikiama Sąjungos finansuojama fiskalinė paskata. Pagal Europos ekonominės politikos koordinavimo semestro prioritetus EGADP prisideda prie ekonomikos bei socialinio atsigavimo, kartu skatindama tvarias reformas ir investicijas, kuriomis visų pirma remiama valstybių narių žalioji ir skaitmeninė pertvarkos ir didinamas jų ekonomikos atsparumas. Ji taip pat padeda stiprinti viešųjų finansų būklę ir skatinti augimą ir darbo vietų kūrimą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, didinti teritorinę sanglaudą Sąjungoje ir remti tolesnį Europos socialinių teisių ramsčio įgyvendinimą;

(3) 2023 m. vasario 27 d. priimtu Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2023/435 ([4]) („REPowerEU“ reglamentu) siekiama laipsniškai panaikinti Sąjungos priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro importo. Tai padeda užtikrinti Sąjungos energetinį saugumą ir įvairinti jos energijos tiekimo šaltinius, kartu didinant atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą, energijos kaupimo pajėgumus ir energijos vartojimo efektyvumą; Portugalija į nacionalinį ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukė naują skyrių „REPowerEU“, kad būtų galima finansuoti pagrindines reformas ir investicijas, kurios padės pasiekti „REPowerEU“ tikslus;

(4) 2021 m. balandžio 22 d. pagal Reglamento (ES) 2021/241 18 straipsnio 1 dalį Portugalija Komisijai pateikė savo nacionalinį ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. Pagal to reglamento 19 straipsnį Komisija, vadovaudamasi V priede pateiktomis vertinimo gairėmis, įvertino ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano aktualumą, veiksmingumą, efektyvumą ir darną. 2021 m. liepos 13 d. Taryba priėmė Įgyvendinimo sprendimą, kuriuo patvirtinamas Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimas ([5]); 2023 m. spalio 10 d. pagal 18 straipsnio 2 dalį tas sprendimas buvo iš dalies pakeistas, kad būtų atnaujintas negrąžintinos finansinės paramos didžiausias finansinis įnašas ir įtrauktas skyrius „REPowerEU“ ([6]). Paramos dalių išmokėjimas priklauso nuo pagal 24 straipsnio 5 dalį Komisijos priimamo sprendimo, kad Portugalija patenkinamai pasiekė Tarybos įgyvendinimo sprendime nustatytas atitinkamas tarpines ir siektinas reikšmes. Kad būtų laikoma, jog tam tikros reformos ar investicijos tarpinės ir galutinės reikšmės pasiektos patenkinamai, turi būti neregresuojama ankstesnių tos pačios reformos ar investicijos reikšmių atžvilgiu;

(5) 2025 m. sausio 21 d. Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija, priėmė rekomendaciją, kuria pritariama Portugalijos nacionaliniam vidutinės trukmės laikotarpio fiskaliniam struktūriniam planui ([7]). Planas pateiktas pagal Reglamento (ES) 2024/1263 11 straipsnį ir 36 straipsnio 1 dalies a punktą ir apima laikotarpį nuo 2025 m. iki 2028 m., o jame pateiktas fiskalinis koregavimas paskirstytas per ketverius metus;

(6) 2024 m. lapkričio 26 d. Komisija priėmė nuomonę dėl Portugalijos 2025 m. biudžeto plano projekto. Tą pačią dieną Komisija pagal Reglamentą (ES) Nr. 1176/2011 priėmė 2025 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą – joje Portugalija nenurodyta kaip viena iš valstybių narių, dėl kurių reikės parengti nuodugnią apžvalgą. Be to, Komisija priėmė rekomendaciją dėl Tarybos rekomendacijos dėl euro zonos ekonominės politikos ir pasiūlymą dėl 2025 m. bendros užimtumo ataskaitos, kurioje analizuojamas užimtumo politikos gairių ir Europos socialinių teisių ramsčio principų įgyvendinimas. Taryba Rekomendaciją dėl euro zonos ekonominės politikos ([8]) priėmė 2025 m. gegužės 13 d., o bendrą užimtumo ataskaitą – 2025 m. kovo 10 d.;

([3]) 2021 m. vasario 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/241, kuriuo nustatoma ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (OL L 57, 2021 2 18, p. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

([4]) 2023 m. vasario 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2023/435, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/241, kiek tai susiję su skyriais „REPowerEU“ ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose, ir iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1303/2013, (ES) 2021/1060 bei (ES) 2021/1755 ir Direktyva 2003/87/EB (OL L 63, 2023 2 28, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

([5]) 2021 m. liepos 13 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas dėl Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimo patvirtinimo (dok. ST 10149/2021).

([6]) 2023 m. spalio 10 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas, kuriuo iš dalies keičiamas 2021 m. liepos 13 d. Įgyvendinimo sprendimas dėl Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimo patvirtinimo (dok. ST 13351/23).

([7]) 2025 m. sausio 21 d. Tarybos rekomendacija, kuria pritariama Portugalijos nacionaliniam vidutinės trukmės laikotarpio fiskaliniam struktūriniam planui (OL C, C/2025/641, 2025 2 10, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/641/oj).

([8]) 2025 m. gegužės 13 d. Tarybos rekomendacija dėl euro zonos ekonominės politikos (OL C, C/2025/2782, 2025 5 22, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/2782/oj).

(7) 2025 m. sausio 29 d. Komisija paskelbė konkurencingumo kelrodį – strateginę programą, kuria siekiama per ateinančius penkerius metus padidinti ES konkurencingumą pasaulyje. Joje nustatytos trys tvariam ekonomikos augimui būtinos transformacijos: i) inovacijos; ii) priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas ir konkurencingumas ir iii) saugumas. Kad būtų panaikintas atotrūkis inovacijų srityje, ES siekia skatinti pramonės inovacijas, remti startuolių augimą įgyvendindama tokias iniciatyvas kaip ES startuolių ir veiklą plečiančių įmonių strategija ir skatinti tokių pažangių technologijų kaip dirbtinis intelektas ir kvantinė kompiuterija diegimą. Siekdama žalesnės ekonomikos, Komisija parengė išsamų Įperkamos energijos veiksmų planą ir nustatė švarios pramonės kursą, kuriais užtikrinama, kad perėjimas prie švarios energijos išliktų ekonomiškai efektyvus, palankus konkurencingumui, visų pirma intensyviai energiją vartojančiuose sektoriuose, ir skatintų augimą. Siekdama sumažinti pernelyg didelę priklausomybę ir padidinti saugumą, Sąjunga yra pasiryžusi stiprinti pasaulines prekybos partnerystes, įvairinti tiekimo grandines ir užsitikrinti prieigą prie ypatingos svarbos žaliavų ir švarios energijos šaltinių. Šie prioritetai grindžiami horizontaliaisiais įgalinamaisiais veiksniais, t. y. reglamentavimo supaprastinimu, bendrosios rinkos gilinimu, konkurencingumo finansavimu ir santaupų ir investicijų sąjunga, skatinimu ugdyti įgūdžius ir kurti kokybiškas darbo vietas ir geresniu ES politikos koordinavimu. Konkurencingumo kelrodis suderintas su Europos semestru, taip užtikrinant, kad valstybių narių ekonominė politika derėtų su Komisijos strateginiais tikslais ir būtų laikomasi vienodo požiūrio į ekonomikos valdymą, kuriuo visoje Sąjungoje skatinamas tvarus augimas, inovacijos ir atsparumas;

(8) 2025 m. Europos ekonominės politikos koordinavimo semestras toliau vykdomas tuo pat metu įgyvendinant EGADP. Kad būtų įgyvendinti Europos semestro politikos prioritetai, vis dar itin svarbu visapusiškai įgyvendinti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, nes šie planai padeda veiksmingai spręsti visus per kelerius pastaruosius metus konkrečioms šalims pateiktose rekomendacijose nustatytus uždavinius arba didelę jų dalį. Šios konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos tebėra aktualios ir pagal Reglamento (ES) 2021/241 21 straipsnį iš dalies pakeistų ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų vertinimui;

(9) 2025 m. konkrečioms šalims skirtos rekomendacijos apima pagrindinius ekonominės politikos uždavinius, kurie nepakankamai sprendžiami į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus įtrauktomis priemonėmis, atsižvelgiant į atitinkamus uždavinius, nustatytus 2019–2024 m. konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose;

(10) 2025 m. birželio 4 d. Komisija paskelbė 2025 m. ataskaitą dėl Portugalijos. Joje įvertinta pažanga, Portugalijos padaryta įgyvendinant atitinkamas jai skirtas rekomendacijas, ir apžvelgta, kaip ji įgyvendina ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. Remiantis šia analize, šalies ataskaitoje nurodyti Portugalijai kylantys aktualiausi uždaviniai. Be to, joje įvertinta pažanga, Portugalijos padaryta įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį ir siekiant Sąjungos 2030 m. pagrindinių tikslų užimtumo, įgūdžių ir skurdo bei socialinės atskirties mažinimo srityse, taip pat pažanga siekiant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų;

Metinės pažangos ataskaitos vertinimas

(11) 2025 m. sausio 21 d. Taryba Portugalijai rekomendavo tokį didžiausią grynųjų išlaidų augimo tempą: 5,0 % 2025 m., 5,1 % 2026 m., 1,2 % 2027 m. ir 3,3 % 2028 m., kuris atitinka didžiausią bendrą augimo tempą, apskaičiuotą atsižvelgiant į 2024 m., t. y. 17,4 % 2025 m., 23,4 % 2026 m., 24,8 % 2027 m. ir 28,9 % 2028 m. 2025 m. balandžio 30 d. Portugalija pateikė savo metinę pažangos ataskaitą ([9]) dėl rekomenduojamo didžiausio grynųjų išlaidų augimo tempo laikymosi ir dėl reformų ir investicijų, kuriomis reaguojama į pagrindinius uždavinius, nustatytus šaliai skirtose Europos semestro rekomendacijose, įgyvendinimo. Metinė pažangos ataskaita taip pat atspindi pagal Reglamento (ES) 2021/241 27 straipsnį du kartus per metus Portugalijos teikiamas pažangos, padarytos įgyvendinant ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, ataskaitas;

(12) Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą ir jo padariniai yra egzistencinis iššūkis Europos Sąjungai. Komisija rekomendavo koordinuotai aktyvuoti Stabilumo ir augimo pakto nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą, kad būtų galima remti ES pastangas greitai ir reikšmingai padidinti gynybos išlaidas, ir 2025 m. kovo 6 d. Europos Vadovų Taryba šiam pasiūlymui pritarė. Gavusi 2025 m. balandžio 30 d. Portugalijos prašymą 2025 m. liepos 8 d. Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija, priėmė rekomendaciją, kuria Portugalijai leidžiama nukrypti nuo rekomenduojamo didžiausio grynųjų išlaidų augimo tempo ir jį viršyti ([10]);

([9]) 2025 m. metinės pažangos ataskaitos pateikiamos https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/preventive-arm/annual-progress-reports_en.

([10]) 2025 m. liepos 8 d. Tarybos rekomendacija, kuria Portugalijai leidžiama nukrypti nuo Tarybos pagal Reglamentą (ES) 2024/1263 nustatyto didžiausio grynųjų išlaidų augimo tempo (nacionalinės nukrypti leidžiančios išlygos aktyvavimas) (OL C, C/2025/3972, 2025 8 20, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/3972/oj).

(13) remiantis Eurostato patvirtintais duomenimis ([11]), Portugalijos valdžios sektoriaus perteklius sumažėjo nuo 1,2 % BVP 2023 m. iki 0,7 % 2024 m., o valdžios sektoriaus skola sumažėjo nuo 97,7 % BVP 2023 m. pabaigoje iki 94,9 % 2024 m. pabaigoje. Pagal Komisijos skaičiavimus, šie pokyčiai atitinka 12,0 % grynųjų išlaidų augimo tempą 2024 m. 2025 m. metinėje pažangos ataskaitoje Portugalijos įvertintas grynųjų išlaidų augimas 2024 m. sudaro 11,6 %. Komisijos vertinimu, grynųjų išlaidų augimas buvo didesnis, nei nurodyta metinėje pažangos ataskaitoje. Komisijos skaičiavimų ir nacionalinių valdžios institucijų įverčių skirtumas atsiranda dėl to, kad, Komisijos vertinimu, diskrecinės pajamų priemonės turės didesnį pajamas mažinantį poveikį, visų pirma su gyventojų pajamų mokesčiu susijusioms priemonėms. Remiantis Komisijos įverčiais, 2024 m. fiskalinė politika ([12]), apimanti tiek nacionalinėmis, tiek ES lėšomis finansuojamas išlaidas, buvo skatinamoji (1,6 % BVP);

(14) remiantis metine pažangos ataskaita, makroekonominės raidos scenarijuje, kuriuo grindžiamos Portugalijos biudžeto projekcijos, numatoma, kad realusis BVP augs 2,4 % 2025 m., o infliacija pagal SVKI bus 2,4 % 2025 m. Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatoma, kad realusis BVP išaugs 1,8 % 2025 m. ir 2,2 % 2026 m., o infliacija pagal SVKI bus 2,1 % 2025 m. ir 2,0 % 2026 m.;

(15) metinėje pažangos ataskaitoje numatoma, kad 2025 m. valdžios sektoriaus perteklius sumažės iki 0,3 % BVP, o valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP iki 2025 m. pabaigos sumažės iki 91,5 %. Šie pokyčiai atitinka 3,4 % grynųjų išlaidų augimą 2025 m. Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatyta, kad 2025 m. valdžios sektoriaus perteklius bus 0,1 % BVP. Pertekliaus sumažėjimas 2025 m. daugiausia atspindi fiskalinės politikos priemonių poveikį, dėl kurio turėtų padidėti išlaidos, visų pirma viešojo sektoriaus darbo užmokesčio ir socialinių pervedimų, ir sumažėti pajamos dėl atnaujintos jaunimo gyventojų pajamų mokesčio sistemos ir pelno mokesčio paskatų. Pagal Komisijos skaičiavimus, šie pokyčiai atitinka 6,1 % grynųjų išlaidų augimą 2025 m. Šias didesnes, nei nurodyta metinėje pažangos ataskaitoje, grynųjų išlaidų augimo projekcijas lemia tai, kad Komisija apskaičiavo mažesnes išlaidas, finansuojamas iš ES pervedimų, ir tai, kad išlaidos pagal teismo sprendimą, kuris dar turi būti priimtas, nėra klasifikuojamos kaip vienkartinės priemonės. Remiantis Komisijos įverčiais, 2025 m. fiskalinė politika, apimanti tiek nacionalinėmis, tiek ES lėšomis finansuojamas išlaidas, bus skatinamoji (1,4 % BVP). Valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP iki 2025 m. pabaigos turėtų sumažėti iki 91,7 %. Skolos santykio su BVP sumažėjimas 2025 m. daugiausia atspindi palankų palūkanų normų ir augimo skirtumą kartu su numatomu pirminiu pertekliumi;

(16) Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatoma, kad Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės negrąžintina parama (dotacijomis) 2025 m. finansuojamos valdžios sektoriaus išlaidos sudarys 1,5 % BVP, palyginti su 0,7 % BVP 2024 m. Išlaidų finansavimas Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės negrąžintina parama suteikia galimybių vykdyti aukštos kokybės investicijas ir našumą skatinančias reformas be tiesioginio poveikio Portugalijos valdžios sektoriaus balansui ir skolai;

(17) valdžios sektoriaus išlaidos gynybai Portugalijoje 2021–2023 m. išliko stabilios ir sudarė 0,8 % BVP ([13]). Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatoma, kad ir 2024, ir 2025 m. išlaidos gynybai išliks stabilios ir sieks 0,8 % BVP. Palyginti su 2021 m., šis rodiklis nepakito. Portugalijos vertinimu, išlaidos gynybai 2024 m. sudarė 0,9 % BVP, o 2025 m. sudarys 1,1 % BVP. Nacionalinės nukrypti leidžiančios išlygos taikymo laikotarpiu (2025–2028 m.) Portugalijai leidžiama peržiūrėti valdžios sektoriaus išlaidų prioritetus arba padidinti valdžios sektoriaus pajamas, kad nuolat didesnės gynybos išlaidos nekeltų pavojaus fiskaliniam tvarumui vidutinės trukmės laikotarpiu;

([11]) Eurostato euro rodikliai, 2025 4 22.

([12]) Fiskalinės politikos kryptis apibrėžiama kaip pagrindinės valdžios sektoriaus biudžeto būklės metinio pokyčio matas. Ja siekiama įvertinti ekonominę paskatą, kurią lemia tiek nacionalinėmis, tiek ES biudžeto lėšomis finansuojama fiskalinė politika. Fiskalinės politikos kryptis vertinama kaip i) vidutinės trukmės laikotarpio potencialaus augimo ir ii) pirminių išlaidų, atėmus diskrecines pajamų priemones, bet įskaitant išlaidas, finansuojamas teikiant negrąžintiną paramą (dotacijas) iš Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšų ir kitų Sąjungos fondų, pokyčio skirtumas;

([13]) Eurostatas, valdžios sektoriaus išlaidos pagal valstybės funkcijų klasifikatorių (COFOG). Dėl COFOG ir NATO apibrėžčių metodinių skirtumų COFOG apibrėžtimi pagrįstos išlaidos gali skirtis nuo NATO apibrėžtimi pagrįstų išlaidų.

(18) Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatoma, kad Portugalijos grynosios išlaidos 2025 m. išaugs 6,1 %, o 2024 ir 2025 m. iš viso – 18,8 %. Remiantis Komisijos 2025 m. pavasario prognoze, numatoma, kad 2025 m. grynųjų išlaidų augimas Portugalijoje viršys rekomenduojamą didžiausią augimo tempą ir atitinkamas metinis nuokrypis sudarys 0,4 % BVP ([14]). Vertinant 2024 ir 2025 m. kartu, taip pat numatoma, kad bendras grynųjų išlaidų augimo tempas viršys rekomenduojamą didžiausią augimo tempą ir atitinkamas nuokrypis sudarys 0,5 % BVP. Atsižvelgiant į lankstumą dėl didesnių gynybos išlaidų, suteiktą pagal nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą, bendras nuokrypis nuo grynųjų išlaidų lieka stabilus ir sudaro 0,5 % BVP, t. y. neviršija 0,6 % BVP bendro nuokrypio ribos;

(19) be to, Taryba rekomendavo Portugalijai iki 2024–2025 m. šildymo sezono pradžios laipsniškai panaikinti neatidėliotinas energijos paramos priemones. Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatoma, kad 2024 m. grynosios biudžeto išlaidos ([15]) neatidėliotinoms energijos paramos priemonėms sudarys 0,3 % BVP, tačiau 2025 m. turėtų sumažėti iki 0,1 %. Neatidėliotinos energijos paramos priemonės prieš 2024–2025 m. šildymo sezoną buvo panaikintos tik iš dalies. Tai ne visai atitinka Tarybos rekomendaciją;

(20) į metinę pažangos ataskaitą neįtrauktos biudžeto projekcijos po 2025 m. Remiantis iki prognozės parengimo termino turėta informacija apie politikos priemones, Komisijos 2025 m. pavasario prognozėje numatoma, kad 2026 m. valdžios sektoriaus deficitas sudarys 0,6 % BVP. Valdžios sektoriaus balanso pokytis 2026 m. iš esmės atspindi poveikį dėl sumažinto pelno mokesčio tarifo, kuris apibrėžtas 2025 m. Valstybės biudžeto įstatyme, ir iš EGADP paskolų finansuojamų viešųjų investicijų atsigavimą. Šie pokyčiai atitinka 6,3 % grynųjų išlaidų augimą 2026 m. Remiantis Komisijos įverčiais, 2026 m. fiskalinė politika, apimanti tiek nacionalinėmis, tiek ES lėšomis finansuojamas išlaidas, bus skatinamoji (1,2 % BVP). Komisija prognozuoja, kad valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP iki 2026 m. pabaigos sumažės iki 89,7 %. Toks skolos santykio su BVP sumažėjimas 2026 m. daugiausia atspindi tolesnį palankų palūkanų normų ir augimo skirtumą ir numatomą pirminį perteklių;

Pagrindiniai politikos uždaviniai

(21) tai, kad visuomenė senėja, o darbingo amžiaus gyventojų mažėja, daro neigiamą poveikį Portugalijos einamojo finansavimo modelio pensijų sistemos tvarumui. Nors valstybės išlaidos pensijoms turėtų didėti, numatoma, kad sistemoje bus mažiau įmokų mokėtojų. Numatoma, kad 2046 m. išlaidos pensijoms pasieks aukščiausią tašką (15,2 % BVP) ir Portugalijos pensijų išlaidų santykis su BVP bus vienas iš trijų didžiausių Europos Sąjungoje ([16]). Tačiau, jei 2025 m. vienam pensininkui tenka beveik du įmokų mokėtojai, 2046 m. tokių mokėtojų turėtų būti maždaug vienas. Dėl to susidariusį valstybinės pensijų sistemos deficitą reikėtų kompensuoti nacionaliniais ištekliais: vykdyti pervedimus iš nacionalinio biudžeto arba Portugalijos valstybinės pensijų sistemos rezervo fondo (port. *Fundo de Estabilização Financeira da Segurança Social*). Gyventojų senėjimas Portugalijos viešuosius finansus slegia ne tik dėl to, kad daro poveikį valstybinei pensijų sistemai, bet ir dėl to, kad daro poveikį mokesčių sistemai. Pavyzdžiui, jei sumažėtų darbingo amžiaus asmenų, galėtų sumažėti pajamos iš darbo jėgos apmokestinimo. Portugalija įgyvendina reformas pensijų sistemos tvarumui sustiprinti, pavyzdžiui, indeksuodama teisės aktais nustatytą pensinį amžių iki tikėtinos gyvenimo trukmės. Vis dėlto tokia politika, kaip ankstyvo išėjimo į pensiją sistemos ir specialūs įmokų tarifai, didina spaudimą šalies valstybinei pensijų sistemai ir galėtų paveikti jos tvarumą;

(22) pagal Reglamento (ES) 2021/241 19 straipsnio 3 dalies b punktą ir to reglamento V priedo 2.2 kriterijų, į ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą įtraukta daug viena kitą papildančių reformų ir investicijų, kurios turi būti įgyvendintos ne vėliau kaip 2026 m. Numatoma, kad jos padės veiksmingai spręsti visus atitinkamose konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose nustatytus uždavinius arba didelę jų dalį. Kad būtų padidintas Portugalijos ilgalaikis konkurencingumas vykdant žaliąją ir skaitmeninę pertvarką ir kartu užtikrinant socialinį teisingumą, per šį glaustą laikotarpį labai svarbu užbaigti veiksmingą gaivinimo ir atsparumo didinimo plano, įskaitant skyrių „REPowerEU“, įgyvendinimą. 2025 m. birželio 4 d. priimtame Komisijos komunikate „Priemonė „NextGenerationEU“. Laikotarpis iki 2026 m.“ paaiškinamas priemonės pabaigoje taikytinas tvarkaraštis ir pateikiamos gairės valstybėms narėms iki 2026 m. rugpjūčio 31 d. maksimizuoti įgyvendinimą, be kita ko, dėl to, kaip toliau racionalizuoti savo gaivinimo ir atsparumo planus, pateikiami pagrindiniai pasirinkimai, į kuriuos reikia atsižvelgti tuos planus peržiūrint, taip pat pabrėžiama, jog svarbu iš anksto vykdyti kruopštų bendrą planavimą, kad 2026 m. būtų pateikti paskutiniai mokėjimo prašymai. Portugalija jau padarė pažangą įgyvendindama reformas ir investicijas, kurios įtrauktos į jos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. Siekiant iki 2026 m. rugpjūčio mėn.

([14]) Nuo 2026 m. šie skaičiai atsispindės kontrolės sąskaitoje, įsteigtoje pagal Reglamento (ES) 2024/1263 22 straipsnį.

([15]) Šis skaičius rodo metines tų priemonių biudžeto išlaidas, įskaitant pajamas ir išlaidas, ir, kai taikytina, atėmus pajamas iš mokesčių, taikomų nenumatytam energijos tiekėjų pelnui.

([16]) Europos Komisija, 2024 m. ataskaita dėl senėjimo. Ekonomikos ir biudžeto prognozės ES valstybėms narėms (2022–2070 m.), (Institucinis dokumentas Nr. 279, 2024 m. balandžio mėn.).

įvykdyti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įsipareigojimus, labai svarbu, kad spręsdama atitinkamus uždavinius Portugalija paspartintų reformų ir investicijų įgyvendinimą. 2025 m. gegužės 13 d. Taryba priėmė įgyvendinimo sprendimą, kuriuo iš dalies keičiamas Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įvertinimas, siekiant atsižvelgti į objektyvias aplinkybes, trukdančias laiku įgyvendinti kai kurias investicijas. Tačiau vis dar kyla problemų, susijusių su administraciniais gebėjimais, viešųjų pirkimų taisyklėmis ir ilgomis leidimų išdavimo procedūromis, kurios visų pirma daro poveikį dideliems investiciniams projektams. Kad būtų užtikrinta plataus masto atsakomybė už sėkmingą ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įgyvendinimą laiku, itin svarbus tebėra sistemingas vietos ir regionų valdžios institucijų, socialinių partnerių, pilietinės visuomenės ir kitų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas;

(23) Portugalijoje paspartėjo sanglaudos politikos programų, apimančių paramą iš Europos regioninės plėtros fondo (ERPF), Teisingos pertvarkos fondo (TPF), „Europos socialinio fondo +“ (ESF+) ir Sanglaudos fondo, įgyvendinimas. Svarbu ir toliau dėti pastangas, kuriomis siekiama užtikrinti, kad šios programos būtų greitai įgyvendinamos, ir kartu kuo labiau padidinti jų poveikį vietoje. Portugalija jau imasi veiksmų pagal savo sanglaudos politikos programas, kad padidintų konkurencingumą ir augimą, kartu didindama socialinę sanglaudą. Tačiau Portugalija toliau susiduria su iššūkiais, įskaitant susijusius su konkurencingumo didinimu, be kita ko, kuriant ar gaminant ypatingos svarbos technologijas, įgūdžių trukumu ir įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktimi, hidrologinio atsparumo didinimu, visų pirma Algarvėje ir Alenteže, ir būsto įperkamumu ir prieinamumu. Pagal Reglamento (ES) 2021/1060 18 straipsnį, atliekant sanglaudos politikos fondų laikotarpio vidurio peržiūrą Portugalija turi peržiūrėti kiekvieną programą, atsižvelgdama, be kita ko, į 2024 m. priimtose šaliai skirtose rekomendacijose nustatytus uždavinius. 2025 m. balandžio 1 d. priimtais Komisijos pasiūlymais ([17]) kiekvienos programos laikotarpio vidurio peržiūros rezultatų vertinimo pateikimo terminas pratęsiamas po 2025 m. kovo 31 d. Jais taip pat suteikiama lankstumo galimybių, kad būtų padedama paspartinti programų įgyvendinimą, ir paskatų valstybėms narėms sanglaudos politikos išteklius paskirstyti penkioms Sąjungos strateginėms prioritetinėms sritims, t. y. strateginių technologijų konkurencingumui, gynybai, būstui, hidrologiniam atsparumui ir energetikos pertvarkai, taip pat investicijoms į įgūdžius prioritetiniuose sektoriuose, kartu ESF+ programose daugiausia dėmesio ir toliau skiriant pažeidžiamiausioje padėtyje esantiems asmenims;

(24) Europos strateginių technologijų platforma (STEP) suteikia galimybę investuoti į vieną iš pagrindinių ES strateginių prioritetų, stiprinant ES konkurencingumą. STEP parama nukreipiama per 11 esamų ES fondų. Valstybės narės taip pat gali prisidėti prie programos „InvestEU“, pagal kurią remiamos investicijos į prioritetines sritis. Portugalija galėtų optimaliai pasinaudoti šiomis iniciatyvomis ypatingos svarbos technologijų, įskaitant švarias ir efektyviai išteklius naudojančias technologijas, kūrimui ar gamybai remti;

(25) be ekonominių ir socialinių uždavinių, kurie sprendžiami ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planu ir naudojantis kitais ES fondais, Portugalija turėtų veiksmingai spręsti likusius uždavinius, susijusius su: i) pensijų sistemos tvarumu; ii) supaprastinimu; iii) verslo aplinka; iv) moksliniais tyrimais ir inovacijomis; v) galimybėmis gauti finansavimą ir augimo finansavimą; vi) mokesčių administravimu, mokesčių slėpimu ir vengimu; vii) teisėkūros kokybe; viii) transportu; ix) atsinaujinančiųjų išteklių energija; x) energetikos infrastruktūra ir tinklais; xi) energijos vartojimo efektyvumu; xii) aplinkos politika; xiii) išteklių valdymu; xiv) būstu; xv) įgūdžiais; xvi) kokybiškomis darbo vietomis ir xvii) socialiniu teisingumu;

(26) kaip nustatyta Konkurencingumo kelrodyje, visos ES, nacionalinės ir vietos institucijos privalo dėti daug pastangų, kad būtų parengtos paprastesnės taisyklės ir paspartintos administracinės procedūros. Komisija nustatė plataus užmojo administracinės naštos mažinimo tikslus: bent 25 % ir bent 35 % MVĮ atveju; ji taip pat sukūrė naujų priemonių šiems tikslams pasiekti, įskaitant sistemingą ES teisės aktų testavimą nepalankiausiomis sąlygomis ir aktyvesnį suinteresuotųjų subjektų dialogą. Kad įgyvendintų šį užmojį, Portugalija taip pat turi imtis veiksmų. 51 % įmonių mano, kad joms vykdyti verslą Portugalijoje trukdo sudėtingos administracinės procedūros ([18]). Nepaisant pastaraisiais metais padarytos pažangos, administracinė ir reguliavimo našta tebėra didelė kliūtis Portugalijos įmonių veiklai. Daugiau kaip 83 % Portugalijos įmonių teigia, kad verslo reguliavimas yra kliūtis investicijoms (palyginti su 66 % Europos Sąjungoje). Be to, įvertinus 2023 ir 2024 m. EBPO produktų rinkos reguliavimo rodiklius, Portugalija užimą devintą vietą nuo galo iš 38 EBPO šalių. Šios kliūtys mažina Portugalijos rinkų patrauklumą, konkurenciją ir

([17]) Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl konkrečių priemonių strateginiams uždaviniams spręsti atliekant laikotarpio vidurio peržiūrą iš dalies keičiami reglamentai (ES) 2021/1058 ir (ES) 2021/1056 (COM(2025) 123 *final*).

([18]) Greitoji apklausa *„Businesses“ attitudes towards corruption in the EU*', „Eurobarometro“ ataskaita (2024 m. balandžio mėn.).

Portugalijos įmonių gebėjimą plėstis, diegti inovacijas ir didinti produktyvumą. Visų pirma, įmonės ir toliau praneša apie ilgas pramonės licencijų ir leidimų išdavimo procedūras, kurios, jų nuomone, yra didelė kliūtis investicijoms. Nepaisant tam tikros pažangos, padarytos siekiant sutrumpinti ir supaprastinti šiuos procesus, vietos valdžios institucijos susiduria su sunkumais įgyvendindamos naująsias procedūras, o praktika įvairiuose regionuose ir savivaldybėse gali labai skirtis. Taip pat vis dar yra kliūčių norintiems naudotis kai kuriomis mažmeninėmis ir profesinėmis paslaugomis, nors Portugalija šiuo atžvilgiu jau pasiekė tam tikros pažangos, pavyzdžiui, 2023–2024 m. persvarstė kelių savireguliuojamų profesijų teisines sistemas;

(27) per pastaruosius kelerius metus pagerėjo sąlygos finansavimą siekiančioms gauti įmonėms, o įmonių, kurios galimybę gauti finansavimą nurodo kaip investavimo suvaržymą, dalis dabar iš esmės atitinka ES vidurkį. Tačiau Portugalijos įmonės daugiausia remiasi bankų paskolomis ir vidiniu finansavimu. Kiti finansavimo šaltiniai, pvz., rizikos kapitalas ir nuosavas kapitalas, pastaraisiais metais buvo naudojami vis labiau, bet jie tebėra naudojami gerokai rečiau už ES vidurkį. Portugalijos kapitalo rinkos tebėra nepakankamai išplėtotos ir sudaro tik 24,4 % BVP, palyginti su 67,6 % vidurkiu ES lygmeniu. Portugalijos valdžios institucijos pradėjo ir sustiprino keletą iniciatyvų, kuriomis siekiama remti investicijas į privatų ir rizikos kapitalą, pavyzdžiui, įstaigos *Banco Português de Fomento* valdomą kapitalizacijos ir atsparumo fondą, programas, kuriomis remiami startuoliai arba kurios skirtos konkretiems sektoriams, taip pat neseniai atliktą kapitalo rinkų kodekso peržiūrą. Tačiau Portugalijai reikia daugiau pažangos, kad pasivytų Europos partneres ir pritrauktų daugiau privataus akcinio kapitalo investuotojų ir investicijų, galbūt įskaitant rizikos pasidalijimą tarp viešojo ir privačiojo sektorių subjektų, kad būtų orientuojamasi į įmones, turinčias didesnį augimo potencialą, ir į sektorius, pasižyminčius dideliu našumu. Plačiau naudojant nuosavo kapitalo priemones, be kita ko, būtų remiami startuoliai ir inovacijos, didinami vietos įmonių pajėgumai plėsti savo veiklą, gerinama valdymo praktika ir didinamas našumas. Finansinis raštingumas Portugalijoje yra silpnas ir 2023 m. „Eurobarometro“ finansinio raštingumo apklausoje tik 16 % portugalų gavo aukštą balą, o tai yra antras blogiausias rezultatas Europos Sąjungoje. Finansinį raštingumą šalyje būtų galima pagerinti, kad būtų galima veiksmingiau paskirstyti santaupas ir pagerinti įmonių supratimą apie kiekvienos esamos finansinės priemonės konkrečią naudą ir riziką;

(28) Portugalijos mokesčių sistemoje labai paplitusios fiskalinės išlaidos. Keliuose skirtinguose teisės aktuose numatyta daugiau kaip 500 fiskalinių išlaidų. Ši priemonė gali padėti veiksmingai pasiekti konkrečius politikos tikslus. Tačiau dėl jos taip pat negaunamos pajamos, mokesčių sistema tampa sudėtingesnė ir ji gali turėti įtakos pajamų nelygybei. Portugalija žengė pirmą žingsnį kovodama su dideliu fiskalinių išlaidų skaičiumi – įsteigė naują mokesčių politikos padalinį (vadinamą U-TAX), kurio tikslas – stebėti ir vertinti fiskalines išlaidas. Prie mokesčių sistemos sudėtingumo prisideda pelno mokesčio struktūra. Šio mokesčio tarifų struktūrą sudaro ir valstybės mokesčiai, ir savivaldybių taikomi papildomi mokesčiai. Valstybės mokestis priklauso nuo kiekvienos įmonės apmokestinamojo pelno sumos. Be to, savivaldybės gali nustatyti iki 1,5 % papildomą mokestį. Todėl, atsižvelgiant į įmonės dydį ir vietą, teisės aktais nustatytas pelno mokesčio tarifas gali siekti nuo 12,5 % iki 30,5 %. Ši struktūra taip pat galėtų atgrasyti įmones nuo veiklos plėtros, trukdyti didesnei masto ekonomijai ir susijusiam efektyvumo didinimui ir kartu ji suteikia daugiau erdvės perkelti pelną šalies viduje. Kalbant apie mokesčių administravimą, Portugalijoje mokesčio nepriemoka BVP atžvilgiu išlieka viena didžiausių Europos Sąjungoje;

(29) teisingumo sistema tampa veiksmingesnė, tačiau ir toliau susiduriama su iššūkiais, susijusiais su ilgomis bylų nagrinėjimo procedūromis ir dideliu neišspręstų bylų skaičiumi, ypač administraciniuose ir mokesčių teismuose. Portugalijai bus svarbu ir toliau mažinti neišspręstų bylų skaičių ir jų nagrinėjimo trukmę tiek pirmosios instancijos, tiek antrosios instancijos teismuose, ir užtikrinti, kad teisingumo sistemai būtų skiriama pakankamai išteklių;

(30) pastaraisiais metais investicijų į mokslinius tyrimus ir plėtrą padaugėjo, tačiau jų vis dar nepakanka, kad Portugalijos nacionalinė mokslinių tyrimų ir inovacijų sistema pasiektų ES vidurkį. Išlaidų moksliniams tyrimams ir plėtrai dalis BVP atžvilgiu 2024 m. padidėjo iki 1,7 %, nes padidėjo privačiosios išlaidos, tuo tarpu viešojo sektoriaus mokslinių tyrimų ir plėtros intensyvumas išliko stabilus ir siekė 0,6 %. Portugalijos valdžios institucijos įgyvendino įvairias mokslinių tyrimų ir inovacijų rėmimo programas. Tačiau kelios iš jų, pavyzdžiui, telkimo ir žaliosios darbotvarkės, bus užbaigtos tik per ateinančius kelerius metus. Nors iš šių programų tikimasi ilgalaikės naudos, bus labai svarbu, kad Portugalija pasibaigus šioms programoms išlaikytų tinkamas paskatas moksliniams tyrimams, plėtrai ir inovacijoms. Todėl bus labai svarbu įvertinti ir įgyvendinti patikimas politikos priemones, taip pat remti efektyvias išlaidas orientuojantis į sektorius, kuriuose yra didžiausias augimo ir pridėtinės vertės potencialas;

(31) kalbant apie teisėkūros kokybę, Portugalija poveikio vertinimais ir *ex post* politikos vertinimais naudojasi nedaug. 2021 m. Portugalijoje buvo padaryta didelė pažanga įgyvendinant *ex ante* politikos vertinimus – įsteigta nacionalinė įstaiga „PlanAPP“, kuri padeda rengti viešąją politiką. Tačiau *ex post* poveikio vertinimai nėra paplitę ir taikomi tik tam tikriems teisės aktams. Platesnis *ex post* vertinimų naudojimas suteiktų valdžios institucijoms galimybę geriau įvertinti naujų politikos priemonių ir teisės aktų poveikį, taip pat įvertinti jau atliktų *ex ante* vertinimų veiksmingumą. Taip pat būtų galima padidinti suinteresuotųjų subjektų dalyvavimo teisėkūros procese skaidrumą;

(32) Portugalija vis dar labai priklauso nuo importuojamo iškastinio kuro: 2023 m. jos energijos rūšių derinyje nafta ir dujos atitinkamai sudarė 47,2 % ir 16,8 %. Daugiausiai galutinės energijos (37,5 % visos suvartojamos energijos) yra suvartojama transporto sektoriuje. Transporto sektorius labai priklauso nuo naftos ir naftos produktų, kurie sudaro 92 % jo galutinės energijos suvartojimo, o tai parodo didelę šalies priklausomybę nuo iškastinio kuro. Portugalijoje subsidijos iškastiniam kurui didelės ir iki 2030 m. jų laipsniškai panaikinti neplanuojama. Visų pirma pirmenybė galėtų būti teikiama subsidijų iškastiniam kurui, kuriomis nei tikslingai reaguojama į energijos nepriteklių, nei sprendžiamos realios energetinio saugumo problemos, ir kurios trukdo elektrifikacijai ir nėra itin svarbios pramonės konkurencingumui, laipsniškam panaikinimui. Portugalijoje tokios subsidijos iškastiniam kurui, kaip krovinių vežimo bendrovėms ir viešajam transportui taikomi mokesčių už dyzeliną sumažinimai ir atleidimai nuo jų, yra ekonomiškai neefektyvios, lemia tolesnę priklausomybę nuo iškastinio kuro ir neskatina pereiti prie elektromobilių ir kitų tvarių sprendimų. Investicijos į darnų judumą ir geležinkelių infrastruktūrą, kuriomis užtikrinama sklandi integracija į ES tinklą, paspartintų priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą, padidintų atsparumą, sumažintų regionų skirtumus ir skatintų socialinę sanglaudą;

(33) Portugalija priima teisės aktus ir yra įsteigusi naują specialią darbo grupę leidimų išdavimo procedūroms lengvinti. Tačiau tie teisės aktai vis dar yra pernelyg sudėtingi, ypač kalbant apie teritorijų planavimą nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis, ir trūksta standartizuotų taisyklių ir aiškių gairių. Portugalijos valdžios institucijoms trūksta priemonių, kurias naudojant būtų galima nuolat stebėti atsinaujinančiųjų išteklių energijos jėgainių teisės aktų įgyvendinimą ir pažangą, be to, jos dažnai neturi reikiamų techninių įgūdžių projektams vertinti. Atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendrijų Portugalijoje vis dar nedaug, todėl yra galimybių palengvinti jų licencijavimą ir sukurti paskatų sistemas. Siekdama paspartinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimą, Portugalija galėtų toliau tęsti pastaraisiais metais padarytą pažangą siekiant supaprastinti leidimų išdavimo procesą, be kita ko, didindama leidimų išdavimą vykdančių viešojo administravimo institucijų pajėgumus, labiau skaitmenizuodama atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą ir konsoliduodama bendrą reguliavimo sistemą. Taip pat vertėtų imtis tolesnių veiksmų, kuriais būtų skatinamas pasigamintos energijos vartojimas (įskaitant ant stogo pasigamintą saulės energiją) ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendrijos. 2023 m. Portugalija iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių (iš hidroenergijos ir stiprių vėjų) pagamino 87,7 % šalies elektros energijos – tai naujas rekordas. Labiausiai padidėjo iš saulės pagaminamos atsinaujinančiųjų išteklių energijos kiekis – iki 36 %. Reikšmingas atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalies padidėjimas turėjo įtakos dideliam elektros energijos kainų mažėjimui: jos nukrito žemiau prieškrizinio lygio. Integruojant daugiau atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir didėjant paklausos elektrifikavimui, tolesnės investicijos, kad būtų galima plėsti ir modernizuoti elektros energijos tinklą, skatinti iškastinio kuro nenaudojančius sprendimus, pavyzdžiui, kaupimą ir paklausos atsaką, ir toliau skaitmenizuoti tinklą, bus būtinos siekiant užtikrinti elektros energijos tinklo pusiausvyrą ir didesnį stabilumą didmeninėje elektros energijos rinkoje. Dėl skaidrumo trūkumo, susijusio su turimais skirstomojo tinklo pajėgumais ir plėtros planais, plėtotojams sunku planuoti ir investuoti į naujus projektus. Labai svarbu supaprastinti prijungimo procedūras, padidinti prijungimo prie tinklo skaidrumą ir numatyti aiškią ilgalaikę aukcionų planavimo sistemą. Be to, atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektams trukdė logistikos problemos, komponentų trūkumas ir mažesnis pelningumas, todėl juos įgyvendinti vėluojama. Paskatos toliau plėtoti ilgalaikes sutartis, pavyzdžiui, elektros energijos pirkimo sutartis (EEPS), taip pat padėtų padidinti rinkos stabilumą, nes padidintų ilgalaikį tvarumą ir atitinkamai investicijų į atsinaujinančiųjų išteklių energiją patrauklumą. Tačiau šiuo metu Portugalijoje atsinaujinančiųjų išteklių EEPS yra nedaug, jų sudaryta tik dėl 0,42 GW. Nors Portugalija deda pastangas siekdama padidinti elektros energijos tinklų sujungimo su Ispanija lygį, šis elektros energetikos sistemų sujungimo lygis vis dar nesiekia 2030 m. tikslų;

(34) didelė Portugalijos gyventojų dalis patiria energijos nepriteklių. Siekdama spręsti didelės pastatų priklausomybės nuo iškastinio kuro problemą ir sumažinti energijos suvartojimą, Portugalija galėtų sparčiau dėti pastangas energijos vartojimo efektyvumo srityje siekdama daugiau, nei nustatyta šalies ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane. Intensyvinant esminės renovacijos skatinimo pastangas, be kita ko, teikiant techninę pagalbą pareiškėjams, būtų galima paspartinti energinės renovacijos projektų vykdymą. Be to, Portugalijai galėtų būti naudinga sustiprinti finansavimo programų sistemą ir taip kuo geriau pasinaudoti privačiosiomis investicijomis į renovaciją siekiant padidinti energijos vartojimo efektyvumą. Tai darydama Portugalija galėtų skirti daugiau dotacijomis grindžiamų išteklių namų ūkiams, kuriems jų reikia;

(35) Portugalija gerokai atsilieka nuo ES vidurkio pagal žiedinės ekonomikos lyginamuosius indeksus, taip pat pramonės išteklių našumo tikslus ir atliekų tvarkymo rodiklius, o regionų skirtumai yra dideli. Vidutinis komunalinių atliekų perdirbimo lygis yra ypač žemas (30,1 % 2023 m., t. y. toli nuo ES tikslo iki 2025 m. pasiekti 55 %) ir skiriasi priklausomai nuo regiono. 2023 m. Portugalijos žiedinio medžiagų naudojimo rodiklis siekė 2,8 % – gerokai mažiau nei ES vidurkis (11,8 %). Tam tikra pažanga padaryta nacionaliniu ir savivaldybių lygmenimis įgyvendinant iniciatyvas ir teisės aktus. ES fondų ir privačiojo sektoriaus parama bus labai svarbi siekiant įgyvendinti perdirbimo ir žiedinės ekonomikos tikslus, be kita ko: i) investuojant į rūšiuojamojo atliekų surinkimo infrastruktūrą, ii) plėtojant arba pritaikant atliekų apdorojimo įrenginius ir iii) vykdant technologinius patobulinimus, kad visoje šalyje būtų galima taikyti tarifų „mokėk už tiek, kiek išmeti“ programą;

(36) Portugalija, ypač jos pietiniai regionai, labai kenčia nuo tokių gamtinių pavojų kaip sausros, gaisrai ir potvyniai – dėl klimato kaitos jie tampa vis dažnesni ir intensyvesni. Sumažėjęs metinis kritulių kiekis, vandens trūkumas ir didėjantis laikinis kintamumas daro poveikį upių srautams, vandeningojo sluoksnio atsikūrimui bei kelia potvynių riziką ir tai savo ruožtu veikia daugelį ekonomikos sektorių, pavyzdžiui, žemės ūkio, geriamojo vandens ir energijos, įskaitant hidroenergiją, gamybą, o kartu dėl didėjančių sąnaudų ir viešųjų finansų tvarumą. Portugalija padidino savo gebėjimą prisitaikyti prie klimato kaitos, be kita ko, parengdama sektorinius prisitaikymo prie klimato kaitos planus. 2024 m. Portugalija baigė rengti nacionalinį prisitaikymo prie klimato kaitos iki 2100 m. veiksmų planą, tačiau būtų svarbu prisitaikymą prie klimato kaitos papildomai įtraukti į vandentvarkos politiką. Įgyvendindama integruotos ir tvarios vandentvarkos strategiją, įskaitant naujausią strategiją „Vanduo, kuris vienija“, Portugalija galėtų užtikrinti, kad svarbiausi sektoriai vis dar turėtų prieigą prie vandens, kartu užtikrindama, kad ekologinėms funkcijoms, visų pirma jautrioms ir didelės biologinės įvairovės ekosistemoms, pavyzdžiui, šlapynėms, užtektų geros kokybės vandens. Vandens sektoriaus valdymo struktūros supaprastinimas taip pat padėtų užtikrinti veiksmingą koordinavimą nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis. Vandentvarkai pagerinti labai reikia papildomų investicijų į nuotekų surinkimą ir valymą, nuotėkių tinkluose mažinimą ir geresnę (vandens kiekio ir kokybės) stebėseną. Ypatingą dėmesį būtų galima skirti: i) kraštovaizdžio natūralios sugeriamosios funkcijos atkūrimui; ii) gruntinio vandens gavybos mažinimui; iii) šlapynių ir upių, įskaitant salpas, atkūrimui ir iv) kitų gamtos procesais pagrįstų sprendimų diegimui. Be to, Portugalija galėtų pasinaudoti pakartotinio vandens naudojimo galimybėmis;

(37) Portugalija vis dar susiduria su iššūkiais sveikatos priežiūros prieinamumo srityje, o jos ilgalaikės priežiūros sistema nėra parengta sparčiai senėjančiai visuomenei. Apskritai šalies sveikatos sistema veikia palyginti gerai ir Portugalija įgyvendina reikšmingas reformas, įskaitant pirminės sveikatos priežiūros ir psichikos sveikatos priežiūros reformas, taip pat nacionalinės sveikatos priežiūros tarnybos ligoninių valdymo modelio reformą. Be to, Portugalija investuoja į sveikatos priežiūros infrastruktūrą ir paslaugas visoje šalyje, be kita ko, pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą. Tačiau nacionalinei sveikatos priežiūros tarnybai vis dar labai trūksta sveikatos priežiūros darbuotojų, o tai daro poveikį sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumui, pavyzdžiui, lemia ilgą laukimo laiką ir netolygias galimybes gauti sveikatos priežiūros paslaugas skirtingoms pajamų grupėms ir regionams visoje šalyje. 2020–2024 m. nacionalinėje sveikatos priežiūros tarnyboje buvo užpildyta tik maždaug pusė laisvų gydytojų etatų, be to, šalis susiduria su didele mokslus baigusių slaugytojų emigracija. Nors pastaraisiais metais buvo dedamos tam tikros pastangos didinti karjeros nacionalinėje sveikatos priežiūros tarnyboje patrauklumą, būtų galima supaprastinti ir pagreitinti įdarbinimo procedūras, kad būtų galima greitai įdarbinti reikiamus specialistus ir toliau pritraukti sveikatos priežiūros darbuotojus. Be to, beveik ketvirtadalis Portugalijos gyventojų yra 65 metų amžiaus arba vyresni, jų sveiko gyvenimo metų rodiklis yra žemesnis už ES vidurkį ir viešosios investicijos į ilgalaikę priežiūrą yra mažesnės už ES vidurkį, o ilgalaikės priežiūros paslaugų aprėpties rodikliai visuose regionuose vis dar yra žemi. Nors pastaraisiais metais darbuotojų skaičius padidėjo, jų nepakanka poreikiui patenkinti, todėl labai pasikliaujama neformaliaisiais slaugytojais. Atsižvelgdama į šiuos aspektus ir kartu išsaugodama nacionalinės sveikatos priežiūros tarnybos tvarumą, Portugalija galėtų tarp savo gyventojų propaguoti ilgesnį kokybišką gyvenimą ir užtikrinti, kad būtų patenkinti pagyvenusių žmonių priežiūros poreikiai;

(38) įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktis yra kliūtis konkurencingumui ir našumui. Įgūdžių pasiūla neatitinka rinkos poreikių, o tai lemia darbo jėgos trūkumą įvairiuose sektoriuose, be kita ko, informacijos ir technologijų srityse. Pagrindinė kliūtis, apie kurią praneša įmonės, yra tai, kad trūksta tinkamų įgūdžių turinčių darbuotojų. Įgūdžių ir paklausos neatitiktis taip pat lemia aukštą jaunimo nedarbo lygį (2024 m. jis siekė 21,6 %, palyginti su 14,9 % Europos Sąjungoje), nes daugelis nedirbančių jaunuolių turi per žemą kvalifikaciją arba kvalifikaciją srityse, kuriose įsidarbinimo galimybės šalyje mažos. Portugalijai taip pat galėtų būti naudinga patikima būsimų rinkos poreikių prognozė, kuri padėtų geriau suderinti švietimo ir mokymo pasiūlą ir rinkos paklausą bei padėtų pasirinkti profesiją. Be to, kintančiai ekonomikai reikalingų įgūdžių ugdymui trukdo ir mažas suaugusiųjų dalyvavimas mokymosi visą

gyvenimą programose (remiantis suaugusiųjų gebėjimų tyrimu: nuo 38 % 2016 m. iki 33 % 2022 m.). Nepaisant naujausių priemonių, kuriomis suaugusieji skatinami įgyti naujų žinių ir mokytis, įskaitant investicijas pagal Portugalijos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planą, įmonės ir bendrovės galėtų dar labiau įsitraukti į įgūdžių ugdymo ir kvalifikacijos kėlimo veiklą ir skatinti suaugusiųjų mokymosi kultūrą šalyje. Be to, Portugalijos gyventojų kvalifikacijos lygis apskritai vis dar yra žemas (2024 m. žemą išsilavinimo lygį turėjo apie 38,5 % 25–64 m. amžiaus asmenų, t. y. gerokai daugiau nei ES vidurkis (19,6 %)), o tai yra nuolatinė kliūtis našumui šalyje. Vis dėlto pastaraisiais metais padaryta reikšminga pažanga didinant gyventojų kvalifikacijos lygį;

(39) būsto kainos Portugalijoje nuolat auga ir per pastarąjį dešimtmetį pralenkė ES vidurkį. Didelė paklausa didžiuosiuose miestuose ir populiariose turistinėse vietovėse iš esmės lėmė būsto ir nuomos kainų augimą, ir yra labai didelių skirtumų, palyginti su šalies vidiniais regionais. Ši padėtis daro poveikį darbo jėgos judumui ir prieinamumui, taip pat jaunimo perspektyvoms. Dėl įperkamo būsto trūkumo taip pat daugėja benamių ar neoficialiose gyvenvietėse gyvenančių asmenų. Portugalija įgyvendina priemones, kuriomis siekiama plėsti socialinių ir įperkamų būstų ūkį, tačiau jų vis dar labai trūksta. Kita vertus, dėl pastaruoju metu nuolat mažos statybos apimties trūksta naujų būstų už įperkamas kainas. Daug tuščių namų ir apleistų pastatų (apie 700 000) – tai proga į rinką įtraukti daugiau būstų, ypač vietovėse, kuriose jų trūksta. Be to, Portugalijai galėtų būti naudinga remti efektyvesnius viešojo transporto sprendimus ir investuoti į kitų teritorijų patrauklumą, kad būtų sumažintas spaudimas vietovėms, kuriose būstų labai trūksta. Galiausiai, sprendžiant Portugalijos būsto problemas reikės visapusiško požiūrio, nes sprendimai, kuriais siekiama didinti pasiūlą, turi būti derinami su priemonėmis, kuriomis paklausos dinamika ir paskatos integruojamos ir į nuomos, ir į nuosavybės rinkas;

(40) atsižvelgdama į glaudžias euro zonos valstybių narių ekonomikos tarpusavio sąsajas ir jų kolektyvinį indėlį į ekonominės ir pinigų sąjungos veikimą, 2025 m. Taryba rekomendavo euro zonos valstybėms narėms, be kita ko, įgyvendinant savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, imtis veiksmų 2025 m. rekomendacijai dėl euro zonos ekonominės politikos įgyvendinti. Portugalijai skirtos 2, 3, 4 ir 5 rekomendacijos padeda įgyvendinti 2025 m. rekomendacijoje išdėstytą pirmą euro zonai skirtą rekomendaciją dėl konkurencingumo, 3, 4 ir 5 rekomendacijos padeda įgyvendinti antrą euro zonai skirtą rekomendaciją dėl atsparumo, o 1 ir 5 rekomendacijos padeda įgyvendinti trečią euro zonai skirtą rekomendaciją dėl makroekonominio ir finansinio stabilumo,

REKOMENDUOJA Portugalijai 2025 ir 2026 m. imtis šių veiksmų:

1. Didinti bendras išlaidas gynybai bei saugumui ir stiprinti pasirengimą, kartu užtikrinant skolos tvarumą laikantis 2025 m. kovo 6 d. Europos Vadovų Tarybos išvadų. Laikytis 2025 m. sausio 21 d. Tarybos rekomenduoto didžiausio grynųjų išlaidų augimo tempo ir kartu pasinaudoti galimybe pagal nacionalinę nukrypti leidžiančią išlygą didinti gynybos išlaidas. Imtis priemonių vidutinės trukmės laikotarpio fiskaliniam pensijų sistemos tvarumui užtikrinti.

2. Atsižvelgiant į reformų ir investicijų užbaigimo tinkamu laiku terminus, taikomus pagal Reglamentą (ES) 2021/241, paspartinti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano, įskaitant skyrių „REPowerEU“, įgyvendinimą. Paspartinti sanglaudos politikos programų (ERPF, TPF, ESF+, Sanglaudos fondo) įgyvendinimą, pasinaudojant, kai tinkama, laikotarpio vidurio peržiūros teikiamomis galimybėmis. Optimaliai pasinaudoti ES priemonėmis, įskaitant programos „InvestEU“ ir Europos strateginių technologijų platformos teikiamas galimybes, siekiant padidinti konkurencingumą.

3. Supaprastinti reglamentavimą, tobulinti reguliavimo priemones ir mažinti įmonėms tenkančią administracinę naštą, visų pirma mažinti kliūtis pramonės licencijų išdavimui ir šalinti kitas kliūtis, trukdančias plėsti jų veiklą ir skatinti inovacijas bei našumą. Skatinti privačiąsias investicijas į rizikos kapitalą ir privatų akcinį kapitalą vietos įmonėms, įskaitant rizikos pasidalijimą tarp viešojo ir privačiojo sektoriaus subjektų, ir gerinti finansinį raštingumą. Toliau didinti administracinių ir mokesčių teismų efektyvumą, kad būtų sutrumpinta procedūrų trukmė. Didinti mokesčių sistemos veiksmingumą, visų pirma didinti jos administravimo efektyvumą ir mažinti susijusią administracinę naštą. Skatinti įrodymais grindžiamą politikos formavimą, be kita ko, atliekant viešosios politikos *ex post* vertinimus. Vykdant su investicijomis susijusią ekonominę politiką sutelkti dėmesį į mokslinius tyrimus ir inovacijas. Stiprinti suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą ir didinti skaidrumą rengiant viešąją politiką;

4. Mažinti bendrą priklausomybę nuo iškastinio kuro transporto sektoriuje, visų pirma laipsniškai panaikinti subsidijas iškastiniam kurui ir investuoti į darnųjį transportą, visų pirma geležinkelius, atsižvelgiant į regionų skirtumus. Toliau spartinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos diegimą – sukurti nuspėjamą reglamentavimo sistemą su aiškiomis skaitmeninėmis procedūromis, pagal kurias išduodami leidimai, be kita ko, kolektyviniam pasigamintos energijos vartojimui ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendrijoms. Didinti elektros energijos rinkos stabilumą sudarant ilgalaikes sutartis, investuojant į energijos kaupimo pajėgumus ir taikant paklausos atsako priemones. Stiprinti elektros energijos perdavimo ir skirstomojo tinklo pajėgumus, įskaitant tarpvalstybines elektros energijos jungtis, gerinti prijungimo procedūras ir didinti jų skaidrumą, kad būtų skatinamos investicijos į nacionalinį tinklą. Dėti daugiau politikos pastangų siekiant suteikti ir įgyti žaliajai pertvarkai, ypač viešojo administravimo srityje, reikalingų įgūdžių ir kompetencijų. Spartinti investicijas į energijos vartojimo efektyvumą: skatinti finansines programas, kad būtų pritraukta privačiųjų investicijų, ir remti namų ūkius, kurie patiria energijos nepriteklių. Sudaryti geresnes sąlygas pereiti prie žiedinės ekonomikos, visų pirma didinti atliekų prevencijos, perdirbimo ir pakartotinio naudojimo apimtį, kad mažiau atliekų patektų į sąvartynus ir deginimo įrenginius. Gerinti vandentvarką, kad būtų stiprinamas prisitaikymas prie klimato kaitos ir būtų užtikrintas ilgalaikis ekonominis ir aplinkos atsparumas. Įgyvendinti integruoto vandens išteklių valdymo strategiją ir supaprastinti vandens išteklių valdymą. Skatinti investicijas į nuotekų surinkimą ir valymą, nuotėkių mažinimą ir vandens stebėseną, plėtoti gamtos procesais pagrįstus sprendimus ir vandens telkinių atkūrimą, taip pat gerinti vandens taupymą ir pakartotinį vandens naudojimą.

5. Užtikrinti vienodas galimybes gauti kokybišką sveikatos ir ilgalaikę priežiūrą, kartu išsaugant nacionalinės sveikatos priežiūros tarnybos tvarumą. Mažinti įgūdžių pasiūlos ir paklausos neatitiktį gerinant gyventojų įgūdžių lygį ir užtikrinant, kad švietimas ir suaugusiųjų mokymasis labiau atitiktų darbo rinkos poreikius. Spręsti būsto įperkamumo ir prieinamumo didelės paklausos vietovėse problemą šalinant kliūtis, trukdančias išsinuomoti laisvus namus ir renovuoti apleistus pastatus, ir skatinti efektyvias viešojo transporto jungtis, kad būtų sumažintas spaudimas būsto kainoms miestų centruose ir padidintas kitų teritorijų patrauklumas.

Priimta Briuselyje 2025 m. liepos 8 d.

Tarybos vardu

Pirmininkė

S. LOSE